

ZARZĄDCA SUKCESYJNY PRZEDSIĘBIORSTWA W SPADKU

Status i charakter prawny

Rafał Wrzeczionek

BIBLIOTEKA NOTARIUSZA

ZARZĄDCA SUKCESYJNY PRZEDSIĘBIORSTWA W SPADKU

Status i charakter prawny

Rafał Wrzecieć

BIBLIOTEKA NOTARIUSZA

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 25 maja 2020 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Mariusz Załucki

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Joanna Tchorek

Opracowanie redakcyjne

Sylvia Wiśniewska

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2020

ISBN 978-83-8187-947-7

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	11
Wprowadzenie	15
Rozdział pierwszy	
Ochrona prawna sukcesji przedsiębiorstw osób fizycznych ...	23
§ 1. Sukcesja przedsiębiorstw osób fizycznych w wybranych systemach prawnych w Europie	23
1.1. Uwagi ogólne	23
1.2. Republika Federalna Niemiec	24
1.3. Republika Austrii	30
1.4. Republika Francuska	33
§ 2. Potrzeba ochrony prawnej sukcesji przedsiębiorstw osób fizycznych w Polsce	40
§ 3. Ustawa o zarządzie sukcesyjnym – geneza i cel regulacji ...	59
§ 4. Ochrona prawna sukcesji przedsiębiorstw osób fizycznych – wnioski	73
Rozdział drugi	
Przedsiębiorstwo po śmierci przedsiębiorcy	75
§ 1. Przedsiębiorstwo w spadku jako przedmiot zarządu sukcesyjnego	75
1.1. Definicja legalna przedsiębiorstwa w spadku oraz jej zakres	75
1.2. Charakter prawny przedsiębiorstwa w spadku	83
§ 2. Przedsiębiorca oraz jego następcy prawni a właściciele przedsiębiorstwa w spadku	98

2.1. Przedsiębiorca w ujęciu ustawy o zarządzie sukcesyjnym	98
2.2. Właściciel przedsiębiorstwa w spadku a posiadający udział w przedsiębiorstwie w spadku	107
§ 3. Przedsiębiorstwo po śmierci przedsiębiorcy – wnioski	119

Rozdział trzeci

Zarząd sukcesyjny jako instytucja warunkująca możliwość

powołania, odwołania i rezygnacji zarządcy sukcesyjnego ...

§ 1. Instytucja zarządu sukcesyjnego .....

1.1. Zarząd sukcesyjny w ujęciu funkcjonalnym i przedmiotowym .....

1.2. Charakter prawny instytucji zarządu sukcesyjnego ...

§ 2. Funkcja zarządcy sukcesyjnego przedsiębiorstwa

w spadku .....

2.1. Pozycja prawna zarządcy sukcesyjnego .....

2.1.1. Uwagi ogólne .....

2.1.2. Zarządca sukcesyjny a pokrewne postaci zarządców mas majątkowych .....

2.1.3. Charakter funkcji zarządcy sukcesyjnego determinowany celem powołania .....

2.1.4. Zarządca sukcesyjny a status przedsiębiorcy ...

2.2. Zakres umocowania zarządcy sukcesyjnego .....

2.2.1. Czynności objęte umocowaniem .....

2.2.2. Czynności poza zakresem umocowania .....

§ 3. Zarząd sukcesyjny jako instytucja warunkująca możliwość

powołania, odwołania i rezygnacji zarządcy sukcesyjnego

– wnioski .....

Rozdział czwarty

Materialnoprawne aspekty powołania zarządcy

sukcesyjnego .....

§ 1. Pierwotne i następcze powołanie zarządcy sukcesyjnego ...

§ 2. Przesłanki podmiotowe kandydata .....

§ 3. Legitymacja czynna do powołania zarządcy sukcesyjnego ...

3.1. Uwagi ogólne .....

3.2. Osoby uprawnione do powołania zarządcy sukcesyjnego	226
3.3. Terminy umożliwiające powołanie zarządcy sukcesyjnego	233
3.4. Okoliczności kształtujące uprawnienie	244
3.4.1. Ogłoszenie upadłości przedsiębiorcy	244
3.4.2. Wskazanie przez przedsiębiorcę dalszego zarządcy sukcesyjnego	247
3.4.3. Wielkość posiadanych udziałów w przedsiębiorstwie w spadku	248
§ 4. Materialnoprawne aspekty powołania zarządcy sukcesyjnego – wnioski	251

Rozdział piąty

Odwołanie zarządcy sukcesyjnego; rezygnacja

z pełnionej funkcji	256
§ 1. Odwołanie zarządcy sukcesyjnego i jego rezygnacja jako przyczyny ustania uprawnień zarządczych	256
§ 2. Odwołanie zarządcy sukcesyjnego	258
2.1. Uwagi ogólne	258
2.2. Ustawowe przypadki odwołania zarządcy sukcesyjnego	260
2.3. Podmioty uprawnione do odwołania zarządcy sukcesyjnego	270
§ 3. Rezygnacja zarządcy sukcesyjnego	276
3.1. Uwagi ogólne	276
3.2. Złożenie oświadczenia o rezygnacji przez zarządcę sukcesyjnego	277
3.2.1. Skutek prawny oświadczenia o rezygnacji	277
3.2.2. Notarialne zawiadomienie o rezygnacji zarządcy sukcesyjnego	285
§ 4. Sprawozdanie z podjętych przez zarządcę sukcesyjnego działań w okresie sprawowanej funkcji jako skutek ustania jego uprawnień	292
§ 5. Odwołanie zarządcy sukcesyjnego; rezygnacja z pełnionej funkcji – wnioski	295

Rozdział szósty

Czynności zmierzające do powołania, odwołania i rezygnacji zarządcy sukcesyjnego po śmierci przedsiębiorcy stanowiące podstawę zgłoszenia do CEIDG	301
§ 1. Uwagi ogólne	301
§ 2. Czynności notarialne zmierzające do powołania albo odwołania zarządcy sukcesyjnego	307
2.1. Spisanie protokołu powołania oraz protokołu odwołania zarządcy sukcesyjnego	307
2.1.1. Oświadczenia osób uprawnionych do powołania i odwołania zarządcy	308
2.1.2. Oświadczenia składane przez kandydata na zarządcę	314
2.2. Sporządzenie aktu powołania oraz aktu odwołania zarządcy sukcesyjnego	323
2.2.1. Charakter prawny aktu powołania i odwołania	323
2.2.2. Skutki sporządzenia aktu powołania i odwołania	329
2.3. Odmowa dokonania czynności notarialnych inicjujących powołanie albo odwołanie zarządcy sukcesyjnego	332
2.3.1. Sprzeczność z prawem czynności notarialnej a wątpliwości w zakresie zgody na powołanie albo odwołanie zarządcy	332
2.3.2. Uzasadnione wątpliwości w zakresie zgody na powołanie albo odwołanie zarządcy	340
§ 3. Spisanie protokołu rezygnacji zarządcy sukcesyjnego z pełnionej funkcji	345
§ 4. Czynności zmierzające do powołania, odwołania i rezygnacji zarządcy sukcesyjnego po śmierci przedsiębiorcy stanowiące podstawę zgłoszenia do CEIDG – wnioski	347

Rozdział siódmy**Zgłoszenie informacji o powołaniu, odwołaniu**

i rezygnacji zarządcy sukcesyjnego do CEIDG	353
§ 1. Uwagi ogólne	353
§ 2. Wpis do CEIDG	355
2.1. Ocena merytoryczna zgłoszenia	355
2.2. Konstytutywny charakter wpisu danych zarządcy sukcesyjnego	359
2.3. Deklaratoryjny charakter wykreślenia danych zarządcy sukcesyjnego	362
2.4. Wpis danych a ujawnienie wpisu	368
§ 3. Skutki dokonania wpisu danych zarządcy sukcesyjnego ...	373
3.1. Uwagi ogólne	373
3.2. Modyfikacja uprawnień zarządczych	373
3.3. Złożenie wykazu inwentarza przedsiębiorstwa w spadku	382
§ 4. Zgłoszenie informacji o powołaniu, odwołaniu i rezygnacji zarządcy sukcesyjnego do CEIDG – wnioski	390
Źródła	397

WPROWADZENIE

Dziedziczenie jest jedną z fundamentalnych i najstabilniejszych części prawa cywilnego. Jak słusznie zauważono w piśmiennictwie¹ – począwszy od wprowadzenia notarialnego poświadczenia dziedziczenia² i europejskiego poświadczenia spadkowego³, poprzez modyfikację kręgu spadkobierców ustawowych⁴, wprowadzenie zapisu windykacyjnego⁵, zasady przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza⁶ oraz rejestru spadkowego⁷, widoczna jest dynamika zmian powodująca ewolucję polskiego prawa spadkowego. Wpisuje się w nią także – obowiązująca od 25.11.2018 r. – ustawa o zarządzie sukcesyjnym⁸, znowelizowana ustawą z 31.07.2019 r. o zmianie nie-

---

¹ Tak K. Osajda, *Prawo spadkowe (w) przyszłości. Perspektywy rozwoju prawa spadkowego*, MoP 2019/2, s. 68.

² Ustawa z 24.07.2007 r. o zmianie ustawy – Prawo o notariacie oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 181, poz. 1287.

³ Ustawa z 24.07.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o notariacie oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2015 r. poz. 1137.

⁴ Ustawa z 2.04.2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, Dz.U. Nr 79, poz. 662.

⁵ Ustawa z 18.03.2011 r., o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 85, poz. 458.

⁶ Ustawa z 20.03.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2015 r. poz. 539.

⁷ Ustawa z 10.07.2015 r., o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2015 r. poz. 1311.

⁸ Ustawa z 5.07.2018 r. o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej i innych ułatwieniach związanych z sukcesją przedsiębiorstw, Dz.U. z 2020 r. poz. 532 ze zm. – dalej u.z.s.

których ustaw w celu ograniczenia obciążeń regulacyjnych⁹, regulująca m.in. zasady tymczasowego zarządzania przedsiębiorstwem po śmierci przedsiębiorcy, który we własnym imieniu wykonywał działalność gospodarczą na podstawie wpisu do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej¹⁰ (art. 1 pkt 1 u.z.s.). Jak wynika z uzasadnienia projektu ustawy z 5.07.2018 r.¹¹, stworzenie instytucji zarządu sukcesyjnego stanowić miało alternatywne rozwiązanie dla tworzenia planów sukcesji oraz pozostawać remedium dla przypadków niepodjęcia lub niezakończenia realizacji planów sukcesyjnych przedsiębiorcy. Z instytucją zarządu sukcesyjnego w ścisłym związku pozostaje problematyka związana z powołaniem zarządcy sukcesyjnego, jego odwołaniem, jak również złożeniem przez niego rezygnacji z pełnionej funkcji, a wątpliwości z tym związane są jednym z czynników mających wpływ na wybór tematu niniejszej pracy.

Wybór ten jest uzasadniony również faktem, iż ustawa o zarządzie sukcesyjnym wprowadza nieznaną dotąd w polskim systemie prawnym regulacje umożliwiające kontynuowanie działalności przedsiębiorcy wpisanego do Centralnej Ewidencji, po jego śmierci – na podstawie decyzji jego następców prawnych. Kolejnym czynnikiem mającym wpływ na wybór tematu pracy jest to, że kwestie związane z powołaniem, odwołaniem i rezygnacją zarządcy po śmierci przedsiębiorcy nie doczekały się pogłębionej analizy. Przydatność kompleksowego opracowania tej tematyki nie powinna budzić wątpliwości, bowiem wypowiedzi doktryny są tu stosunkowo nieliczne.

Zasadniczym celem pracy jest przedstawienie problematyki cywilnoprawnego statusu i charakteru prawnego zarządcy sukcesyjnego przedsiębiorstwa w spadku.

---

⁹ Dz.U. z 2019 r. poz. 1495.

¹⁰ Dalej CEIDG lub Centralna Ewidencja.

¹¹ Szerzej patrz druk sejmowy nr 2293, s. 8, <http://sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/Przebieg-Proc.xsp?id=259374B8F5B6F508C125824100376813>.

W pierwszej części pracy zaprezentowano rozwiązania sukcesji przedsiębiorstw indywidualnych przyjętych w niektórych – bardziej niż Polska zaawansowanych gospodarczo – krajach Europy. Przybliżono odmienności przyjętych rozwiązań funkcjonowania w innych systemach prawnych, a po analizie stanu prawnego w Polsce przed wejścia w życie ustawy o zarządzie sukcesyjnym, podjęta została próba odpowiedzi na pytanie, czy istniejące dotąd instytucje i mechanizmy prawa spadkowego spełniały oczekiwania społeczne i wymogi współczesnego obrotu, zapewniając skuteczność decyzji przedsiębiorcy w zakresie kontynuowania działalności przez jego następców. Pozwoli to wykazać zasadność wprowadzenia do polskiego systemu prawa regulacji umożliwiającej ustanowienie zarządu sukcesyjnego i powołanie zarządcy także decyzją następców prawnych przedsiębiorcy, który za życia nie rozstrzygnął kwestii sukcesji prowadzonego przedsiębiorstwa.

Struktura pracy została opracowana na podstawie założenia mającego na celu analizę poszczególnych etapów związanych z czynnościami zmierzającymi do powołania, odwołania i rezygnacji zarządcy sukcesyjnego. Aby to było możliwe, konieczne jest jednak w pierwszej kolejności osadzenie rozważań na gruncie konkretnej materii, jaką stanowi przedsiębiorstwo w spadku i dokonanie analizy nie tylko co do tego, czym jest przedsiębiorstwo w spadku, jaki jest jego charakter prawny na gruncie prawa cywilnego, lecz także w aspekcie znaczenia tego pojęcia. Udzielenia odpowiedzi wymaga więc pytanie, w jaki sposób zakres znaczeniowy tego terminu wpływa na realizację zasadniczego celu ustawodawcy, jakim jest zapewnienie ciągłości funkcjonowania przedsiębiorstwa po śmierci przedsiębiorcy. W ścisłym związku z tym problemem pozostaje postrzeganie pojęcia przedsiębiorcy po jego śmierci, który wykonywał działalność gospodarczą na podstawie wpisu do Centralnej Ewidencji. Niezbędne zatem staje się także rozważenie sposobu postrzegania pojęcia przedsiębiorcy w okresie po jego śmierci oraz podjęcie próby udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy ustawa o zarządzie sukcesyjnym stanowi uzupełnienie regulacji, o zagadnienia właściwe dla ostatniego etapu funkcjonowania przedsiębiorstwa w dotychczasowej strukturze organizacyjno-prawnej, spójnej z wynikającą z Prawa przedsiębiorców?

Ustawa o zarządzie sukcesyjnym swym zakresem normowania obejmuje jedynie część majątku po zmarłym spadkodawcy-przedsiębiorcy. Istotna jest więc analiza struktury podmiotowej przedsiębiorstwa w spadku oraz ustalenie uprawnień do tej części masy spadkowej. Poczynienie tych ustaleń jest uzasadnione koniecznością zbadania skutków ewentualnego zbycia udziału w przedsiębiorstwie w spadku oraz ich wpływu nie tylko na czynności inicjujące powołanie zarządcy sukcesyjnego, lecz także na te, których dokonanie zmierza do ustania sprawowania tej funkcji.

Jedną z podstawowych tez pracy jest ustalenie, że wraz ze stworzeniem przez ustawodawcę instytucji zarządu sukcesyjnego doszło do powstania nowej – nieznaney dotąd postaci zastępstwa. Dlatego w kolejnej części pracy uznano za celowe porównanie tej instytucji z innymi – znanymi rodzajami zastępstw i udzielenie odpowiedzi na pytanie, jaka jest pozycja prawna zarządcy sukcesyjnego oraz w jakich kategoriach należy postrzegać tę funkcję.

Śmierć osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą wywiera zasadnicze skutki w sferze prowadzonego przez niego przedsiębiorstwa. Jakie zatem znaczenie ma ta okoliczność na postrzeganie celu powoływania zarządcy sukcesyjnego? Niezbędne jest także nie tylko określenie momentu, w którym osoba powoływana do pełnienia tej funkcji zyskuje status zarządcy sukcesyjnego oraz wynikających z tego konsekwencji na gruncie ustawy o zarządzie sukcesyjnym, lecz także statusu osoby wskazanej przez przedsiębiorcę do pełnienia tej funkcji także do momentu śmierci przedsiębiorcy. Ważnym jest także określenie charakteru stosunku prawnego zachodzącego pomiędzy przedsiębiorcą, który wskazał kandydata do pełnienia funkcji zarządcy sukcesyjnego, a przyszłym zarządcą.

W pracy zbadano dopuszczalność powołania zarządcy w aspekcie rodzaju działalności prowadzonej przez zmarłego przedsiębiorcę i w związku z tym podjęto próbę udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy określone przez ustawodawcę przesłanki umożliwiające wybór kandydata oraz podjęcie czynności zmierzających do jego powołania nie zostały sprecyzowane w sposób nadmiernie ograniczający

skorzystanie z narzędzi wprowadzonych ustawą o zarządzie sukcesyjnym.

Rozstrzygnięcie tych zagadnień jest niezbędne przede wszystkim po to, aby podjąć próbę określenia charakteru prawnego funkcji zarządcy sukcesyjnego oraz jego pozycji prawnej jako nieznaney dotąd postaci zarządcy masy majątkowej oraz ustawowego zakresu jego obowiązków, lecz także aby dostrzec instytucję zastępstwa sukcesyjnego jako element systemu prawnego, w którym funkcjonuje. Niezbędne staje się wobec tego również ustalenie skutków prawnych działywanych przez zarządcę czynności, które mogą budzić istotne wątpliwości przede wszystkim w aspekcie zbyt wąskiego zakresu znaczeniowego pojęcia „właściciel przedsiębiorstwa w spadku”.

Przyczyny uzasadniające ustanie uprawnienia do sprawowania funkcji zarządcy sukcesyjnego można dzielić według różnych kryteriów i na różne sposoby. Jednym z nich jest rodzaj skutków prawnych, jakie wywołuje zdarzenie powodujące ustanie tego uprawnienia. Przedmiotem analizy są więc skutki bezpośrednie takich zdarzeń, tj. odwołanie i rezygnacja z pełnionej funkcji, powodowane działaniem osób uprawnionych. Efekt tych zdarzeń polegający na ustaniu uprawnienia zarządcy do pełnienia funkcji uzasadnia ich analizę w kolejnej części pracy. Bezpieczeństwo obrotu koniecznym czyni ustalenie momentu wywołania skutku prawnego odwołania zarządcy sukcesyjnego oraz złożonego przez niego oświadczenia o rezygnacji z pełnionej funkcji, co jest szczególnie istotne przez wzgląd z jednej strony na obowiązek ujęcia tego oświadczenia w sporządzanym przez notariusza protokole, z drugiej zaś strony – na deklaratoryjny skutek wykreślenia danych zarządcy z CEIDG.

Należy także wskazać, iż praca w swej konstrukcji opiera się na wykorzystaniu dwóch zasadniczych perspektyw. Chodzi bowiem nie tylko o analizę z punktu widzenia osób stojących przed koniecznością kontynuacji prowadzenia przedsiębiorstwa po zmarłym przedsiębiorcy, który nie ingerował w kwestię sukcesji przedsiębiorstwa za życia, lecz także o spojrzenie na tę problematykę z perspektywy sygnalizowanego już bezpieczeństwa obrotu. Ustawodawca

dążąc do wzmocnienia bezpieczeństwa dokonywanych czynności zmierzających do powołania, odwołania i rezygnacji zarządcy sukcesyjnego przedsiębiorstwa w spadku – przez zastosowanie formy notarialnej. *Ratio legis* nowych regulacji ma na względzie ochronę przedsiębiorstw postrzeganych jako dobro prawne także w wymiarze społecznym¹², co uzasadnia także potrzebę analizy efektywności stworzonych przez prawodawcę regulacji wynikających z ustawy o zarządzie sukcesyjnym, czy Prawa o notariacie¹³. Istotne staje się więc badanie spójności pomiędzy regulacjami zawartymi w ustawie o zarządzie sukcesyjnym oraz w Prawie o notariacie, zawierającej nie tylko przepisy o charakterze wykonawczym, lecz także katalog osób uprawnionych do żądania sporządzenia przez notariusza czynności zmierzających do powołania czy odwołania zarządcy sukcesyjnego. Koniecznym jest także usystematyzowanie oraz analiza okoliczności kształtujących uprawnienie do powołania zarządcy oraz podjęcie próby oceny zasadności przyjętych przez ustawodawcę kryteriów. Zasadnym jest więc także udzielenie odpowiedzi na pytanie, jakie obowiązki spoczywają na notariuszu przy dokonywaniu czynności związanych odwołaniem zarządcy, czy przyjmującym oświadczenie o jego rezygnacji z pełnionej funkcji, aby zabezpieczyć bezpieczeństwo obrotu. Nie pozostaje to wszak bez wpływu na ochronę praw również następców prawnych przedsiębiorcy, czy osób trzecich.

Istotne zaangażowanie notariusza w proces powoływania, odwoływania i rezygnacji zarządcy sukcesyjnego powoduje konieczność analizy potrzeb bezpieczeństwa obrotu, którego gwarancją jest udział notariusza. Rozważyć więc należy, czy wprowadzone regulacje stanowią bezpieczne narzędzia służące skutecznemu powołaniu, odwołaniu i rezygnacji zarządcy sukcesyjnego przedsiębiorstwa w spadku.

Praca nie stanowi jednak wyłącznie opracowania dotyczącego problematyki powołania, odwołania, czy rezygnacji zarządcy sukcesyjnego (po śmierci przedsiębiorcy). Dogłębna analiza przepisów

---

¹² Druk sejmowy nr 2293, s. 19, 20.

¹³ Ustawa z 14.02.1991 r. – Prawo o notariacie, Dz.U. z 2019 r. poz. 540 ze zm. – dalej p.n.

ustawy o zarządzie sukcesyjnym, Prawa o notariacie oraz ustawy o CEIDGiPIP¹⁴, skutków dokonywanych z udziałem notariusza czynności zmierzających do powołania, odwołania i rezygnacji zarządcy oraz konsekwencji wpisu informacji z nich wynikających do Centralnej Ewidencji powoduje konieczność podjęcia próby odpowiedzi na pytanie, czy konstytutywny skutek wpisu danych zarządcy do Centralnej Ewidencji, przy jednoczesnym obowiązku weryfikacji przesłanek jego powołania na etapie dokumentowania tych czynności przez notariusza, jest rozwiązaniem należycie wzmacniającym bezpieczeństwo obrotu. Udzielając odpowiedzi, należało także dokonać analizy zdarzeń i skutków zaistnienia wpisu do Centralnej Ewidencji nie tylko tych, których bezpośrednią konsekwencją jest powstanie uprawnienia do sprawowania funkcji zarządcy sukcesyjnego, lecz także związanych z ustaniem takiego uprawnienia. Celem całościowego omówienia kwestii dotyczących wpisu do CEIDG (w tym wykreślenia) w pracy uwzględnione zostały również elementy proceduralne.

Praca powstała na podstawie badań dokonanych metodą dogmatyczno-prawną. Rozważania w niej prowadzone są na podstawie analizy obowiązujących przepisów ustawy o zarządzie sukcesyjnym, Prawa o notariacie oraz innych aktów prawnych, a także dwóch zasadniczych dyrektyw interpretacyjnych – wykładni językowej (gramatycznej) i funkcjonalnej. Należy także podkreślić, iż poruszane zagadnienia stanowią nie tylko kwestie o charakterze jedynie doktrynalnym. Mają bowiem również istotne znaczenie praktyczne¹⁵

---

¹⁴ Ustawa z 6.03.2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy, Dz.U. z 2019 r. poz. 1291 ze zm. – dalej ustawa o CEIDGiPIP.

¹⁵ Według stanu na 31.12.2019 r., w Polsce liczba jednoosobowych działalności gospodarczych wyniosła 4 014 354 (dane za GUS – patrz Tabela: Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON deklarujące prowadzenie działalności według podstawowych form prawnych oraz PKD 2007, stan na 31.12.2019 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/zmiany-strukturalne-grup-podmiotow/kwartalna-informacja-o-podmiotach-gospodarki-narodowej-w-rejestrze-regon-rok-2019,7,7.html>), zaś liczba ludności Polski według stanu na 30.06.2019 r. wynosiła ok. 38 386 tys. (dane za GUS: *Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2019 r. (Stan w dniu 30 czerwca)*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-stand-i-struktura-w>

i dlatego powołane zostało stosowne orzecznictwo sądowe i wyniki przeprowadzonych badań ustawodawstwa oraz piśmiennictwa. Stanowią nadto analizę problemów w literaturze przedmiotu jeszcze w pełni nierozpoznanych, które mają być pomocne w przekazywaniu biznesów prowadzonych przez przedsiębiorców w rozumieniu art. 1 pkt 1 u.z.s. Stanowiąc mają również przydatne odniesienie dla oceny rozwiązań prawnych dotyczących funkcjonowania instytucji zarządu sukcesyjnego.

-przekroju-terytorialnym-stan-w-dniu-30-06-2019,6,26.html), co oznacza, że problem sukcesji przedsiębiorstw prowadzonych na podstawie wpisu do CEIDG dotyczyć może w przyszłości (przy uwzględnieniu osób nieaktywnych zawodowo) nawet ok. 10% populacji kraju.

Rozdział pierwszy

OCHRONA PRAWNA SUKCESJI PRZEDSIĘBIORSTW OSÓB FIZYCZNYCH

§ 1. Sukcesja przedsiębiorstw osób fizycznych w wybranych systemach prawnych w Europie

1.1. Uwagi ogólne

Przed przystąpieniem do analizy stanu prawnego będącego przedmiotem tematyki wskazanej w tytule niniejszej pracy, konieczne jest przedstawienie sposobów regulacji kwestii sukcesji przedsiębiorstw jednoosobowych w wybranych systemach prawnych państw europejskich rozwiniętych gospodarczo, tj. w Republice Federalnej Niemiec, Republice Austrii oraz Republice Francuskiej.

Wybór pierwszego z wymienionych państw uzasadniony jest dostrzeżoną w piśmiennictwie¹ okolicznością, iż uznaje się je za kolebkę rozwiązań legislacyjnych dla przetrwania i rozwoju rodzinnych przedsiębiorstw. Dwa kolejne państwa – odmiennie jak w przypadku Republiki Federalnej Niemiec – przyjęły ciekawe rozwiązania sukcesji przedsiębiorstw, na które wpływ mają także następcy prawni przedsiębiorców.

---

¹ Patrz szerzej np. W. Popczyk, *Przedsiębiorczość rodzinna w wybranych krajach europejskich* [w:] J. Jeżak, W. Popczyk, A. Winnicka-Popczyk, *Przedsiębiorstwo rodzinne. Funkcjonowanie i rozwój*, Warszawa 2004, s. 194.

Przybliżenie rozwiązań ma na celu nie tylko wskazanie istotnej odmienności i różnorodności rozwiązań, lecz także podkreślenie dobrowolności korzystania z nich przez zainteresowane podmioty.

1.2. Republika Federalna Niemiec

1. Na gruncie prawa niemieckiego, śmierć przedsiębiorcy – w braku jednego spadkobiercy – zasadniczo powoduje powstanie wspólnoty spadkowej (*die Erbengemeinschaft*), o której mowa w § 2032 BGB. Przez wzgląd na charakter prawny tej części masy spadkowej, jaką stanowi przedsiębiorstwo po śmierci jednoosobowego przedsiębiorcy, jej istnienie nie służy aktywnej działalności przedsiębiorstwa w obrocie². Nie posiada ona zdolności prawnej, przez co choćby zawarcie umowy dotyczącej przedsiębiorstwa może nastąpić jedynie z poszczególnymi spadkobiercami tej wspólnoty, a nie z jej przedstawicielem³. W sytuacji jej istnienia dopuszcza się przyjmowanie oświadczeń woli składanych przez osoby trzecie wobec któregośkolwiek ze spadkobierców⁴. Powstanie wspólnoty spadkobierców odnoszącej się zasadniczo do własności osób współdziedziczących jest jedynie zasadą, od której istnieją wyjątki. Jeden z nich zachodzi wówczas, gdy w gronie spadkobierców są osoby małoletnie. Jak wskazał BGH w wyroku z 8.10.1984 r.⁵, kontynuacja odziedziczonej działalności gospodarczej przez kilku współspadkobierców niekoniecznie oznaczać będzie zaistnienie związku społecznego współspadkobierców. Gdy spadkobiercami są małoletni – ich przedstawiciele prawni nie wymagają zgody na dalsze prowadzenie działalności w niepodzielnej społeczności spadkobierców.

Jak wspomniano powyżej, Republika Federalna Niemiec uchodzi za kolebkę rozwiązań legislacyjnych dla przetrwania i rozwoju rodzinnych przedsiębiorstw, a przede wszystkim usprawniających ich suk-

---

² Szerzej patrz np. K. Schmidt, *Der Einzelunternehmer – Herausforderung des Handels- und Wirtschaftsrechts*, JuS 2017/9, s. 813.

³ Tak BGH w wyroku z 11.09.2002 r., XII ZR 187/00, NJW 2002/46, s. 3389.

⁴ Tak – patrz wyrok OLG Schleswig z 18.09.2014 r., 3 U 82/13, NJW-RR 2015/12, s. 712.

⁵ II ZR 223/83, NJW 1985/3, s. 136.

cesję, przy czym *de facto* żadna z istniejących w prawie regulacji nie może zostać zastosowana przez spadkobierców przedsiębiorcy, jeśli nie skorzystał on za życia z instytucji prawnych celem umożliwienia funkcjonowania przedsiębiorstwa po jego śmierci⁶. Decyzję w tym zakresie niemiecki ustawodawca pozostawił jedynie spadkodawcy, przez co nadal pozostaje nierozwiązana sytuacja braku aktywności przedsiębiorcy jednoosobowego w omawianym zakresie, stwarzająca niewątpliwie zagrożenie nie tylko dla osób bezpośrednio zaangażowanych w prowadzenie danego przedsiębiorstwa (w tym pracowników, czy współpracowników), lecz także dla podmiotów trzecich, takich choćby jak: wierzyciele, zleceniodawcy czy instytucje państwa.

Ustawodawca niemiecki wprowadził szeroki katalog instytucji prawnych sprzyjających sukcesji przedsiębiorstw, w tym ograniczających negatywny wpływ śmierci jednoosobowego przedsiębiorcy na prowadzoną przez niego działalność gospodarczą. Należą do nich przede wszystkim możliwość ustanowienia wykonawcy testamentu oraz możliwość udzielenia pełnomocnictw (w tym prokury), które to umocowania nie wygasają wskutek śmierci mocodawcy.

1.1. Dopuszczalne jest ustanowienie wykonawstwa testamentu (*Testamentvollstreckung*) przy zastosowaniu trzech zasadniczych form: *Abwicklungsvollstreckung* (§ 2203 i nast. BGB), *Verwaltungsvollstreckung* (§ 2209 ust. 1 HS 1 BGB) oraz *Dauertestamentsvollstreckung* (§ 2209 ust. 1 HS 2 BGB). Przybliżając instytucję wykonawstwa testamentu, nie sposób nie wspomnieć, iż w systemie prawa niemieckiego funkcjonuje teoria urzędu prywatnego⁷. Nie jest ona znana prawu

---

⁶ W piśmiennictwie także podkreśla się potrzebę regulacji spaw sukcesji przedsiębiorstwa za życia przedsiębiorcy – patrz np. K. Schmidt, *Der Einzelunternehmer – Herausforderung...*, s. 814.

⁷ Na temat teorii urzędu prywatnego w Niemczech szerzej patrz np.: P.A. Winde [w:] *Insolvenzordnung Großkommentar*, t. 2, red. W. Henckel, W. Gerhardt, Berlin 2007, s. 477–478; E.M. Huntermann [w:] *Der Gläubiger im Insolvenzordnung*, red. E.M. Huntermann, Ch.G. Brockdorff, Berlin–New York 1999, s. 122; K. Schmidt, *Der Konkursverwalter – Streitgenosse seiner selbst? Zu den Absonderlichkeiten der Amtstheorie*, KTS 1991/1, s. 211; K. Schmidt, *Klage und Rechtshängigkeit bei Konkurseröffnung vor Klagezustellung – Eine Bewährungsprobe für die Amtstheorie*, NJW 1995/14, s. 911.

polskiemu. Teoria ta zakłada, że wykonawca testamentu (podobnie jak syndyk masy upadłości) pełni urząd o charakterze prywatnym (*Amtstheorie*)⁸. Przede wszystkim podmiot sprawujący ten urząd nie jest niczym przedstawicielem, co ma przyczynić się do zachowania przez niego niezależności w realizacji obowiązków – w dbaniu o interesy osób, na rzecz których działa.

W ramach *Abwicklungsvollstreckung* oraz *Dauertestamentsvollstreckung*, wykonawstwo testamentu służy wykonaniu ostatniej woli testatora i podziałowi masy spadkowej, zaś *Verwaltungsvollstreckung* – przede wszystkim zarządzaniu spadkiem. Spadkodawca może przekazać zarząd (administrowanie) spadkiem, przy czym w razie wątpliwości należy przyjąć, że taki wykonawca posiada nieograniczone umocowanie w zakresie zaciągania zobowiązań z tytułu spadku (§ 2209 w zw. z § 2207 BGB). Funkcjonowanie w ramach tej instytucji wykonawcy testamentu wychodzi naprzeciw potrzebie ograniczenia czy wręcz wyeliminowania możliwości zaistnienia paraliżu decyzyjnego w związku z zarządzaniem majątkiem wchodzącym w skład masy spadkowej przez wspólnotę spadkową szczególnie wówczas, gdy niezbędna jest jednomyślność w prowadzeniu spraw. Niejednolitość wykonawstwa testamentu sprawia, że niektóre jego formy, w aspekcie prowadzenia przez osobę fizyczną działalności gospodarczej, budzą pewne wątpliwości. O ile przedsiębiorca jednoosobowy może ustanowić wykonawcę w formie *Abwicklungsvollstreckung*, o tyle jednak zastrzeżenia budzić może ustanowienie przez niego wykonawcy testamentu w formie *Verwaltungsvollstreckung*. W niemieckiej doktrynie⁹ ugruntowany jest pogląd, iż z formy *Verwaltungsvollstreckung* może skorzystać jedynie osoba fizyczna nieprowadząca działalności gospodarczej z uwagi na odpowiedzialność przedsiębiorcy związaną z prowadzeniem przedsiębiorstwa. Regulacje

---

⁸ W Niemczech nierozwiązany pozostaje spór dotyczący prawnej kwalifikacji stanowiska administratora masy upadłości (syndyka) – patrz np. H. Kroth [w:] *Insolvenzordnung. Kommentar*, red. E. Braun, München 2020, § 80, Nb 20; M. Vuia [w:] *Münchener Kommentar zur Insolvenzordnung*, t. 2, red. R. Stürner, H. Eidenmüller, H. Schoppmeyer, München 2019, § 80, Nb 27.

⁹ Szerzej patrz np. Ch. Mittenzwei, *Testamentsvollstreckung im Bereich einzelkaufmännischer Unternehmen* 2005/1, s. 13; M. Esskandari, S. Frank, U. Künnemann, *Unternehmensnachfolge*, Freiburg 2012, s. 54.

HGB odnoszące się do nieograniczonej odpowiedzialności przedsiębiorcy za zaciągane zobowiązania w związku z prowadzeniem przez niego przedsiębiorstwa, mają szczególny charakter w stosunku do norm zawartych w BGB, które dotyczą wykonawstwa testamentu. Zapewnienie ciągłości prowadzenia przez wykonawcę testamentu przedsiębiorstwa możliwe jest także przy wykorzystaniu instytucji *Weisungsgeberlösung*. Wykonawca występuje w tym przypadku wobec osób trzecich jako przedsiębiorca, przy czym ważne jest wówczas istnienie jasnego podziału w kwestiach dotyczących odpowiedzialności wobec masy spadkowej oraz reprezentacji przedsiębiorstwa na zewnątrz¹⁰.

1.2. Niemiecki ustawodawca dopuszcza możliwość udzielenia pełnomocnictw, które nie wygasają na skutek śmierci mocodawcy, przy czym jeżeli pełnomocnictwo nie zawiera żadnych wyraźnych informacji wskazujących na jego wygaśnięcie z chwilą śmierci mocodawcy – należy to każdorazowo wyjaśnić, interpretując dany stosunek umowny będący źródłem umocowania¹¹. Obok pełnomocnictwa ogólnego (*Generallvollmacht*) czy pełnomocnictwa szczególnego (*Spezialvollmacht*), wyróżnia się także umocowanie skuteczne zarówno za życia mocodawcy, jak i po jego śmierci (*transmortale Vollmacht*) oraz pełnomocnictwo skuteczne z chwilą śmierci mocodawcy, które wymaga okazania aktu zgonu przez osobę upoważnioną (*postmortale Vollmacht*)¹². Udzielenie pełnomocnictwa niegasnącego wskutek śmierci mocodawcy nie podlega szczególnym wymogom w zakresie jego formy. Pełnomocnictwo, które nie wygasło wskutek śmierci mocodawcy, może zostać odwołane przez spadkobierców¹³.

---

¹⁰ Szerzej patrz M. Esskandari, S. Frank, U. Künnemann, *Unternehmensnachfolge...*, s. 59 i nast.

¹¹ Tak OLG Monachium, decyzja z 7.07.2014 r., 34 Wx 265/14, NJW 2014/43, s. 3166. Patrz także K.J. Hopt, *Die Auswirkungen des Todes des Vollmachtgebers auf die Vollmacht und das zugrunde liegende Rechtsverhältnis*, ZHR 1970/133, s. 305.

¹² Szerzej patrz np. C. Schubert [w:] *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, t. 1, red. F.J. Säcker, R. Rixecker, H. Oetker, B. Limperg, München 2018, § 168, Nb 47–64.

¹³ Tak np. zamiast wielu – D. Joost, L. Strohn, *Handelsgesetzbuch*, München 2020, § 52 Nb 13. Patrz też wyrok BGH z 24.09.1959 r., II ZR 46/59, NJW 1959/47, s. 2114.

Rafał Wrzcionek – doktor nauk prawnych, adiunkt w Katedrze Prawa Cywilnego, Postępowania Cywilnego i Komparatystyki Prawa Prywatnego Instytutu Nauk Prawnych na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Zielonogórskiego; specjalizuje się w tematyce prawa handlowego, cywilnego i notarialnego.

Jest to pierwsze w literaturze cywilistycznej monograficzne opracowanie istotnej w praktyce i skomplikowanej jurydycznie problematyki cywilnoprawnego statusu i charakteru prawnego zarządcy sukcesyjnego przedsiębiorstwa w spadku.

W publikacji uwzględniono sformułowane w literaturze poglądy oraz dokonano ich rozwinięcia. Poszczególne części książki przynoszą istotne ustalenia dla tematu pracy, dotyczące przede wszystkim:

- prawnej sytuacji przedsiębiorstwa po śmierci przedsiębiorcy,
- instytucji zarządu sukcesyjnego jako nieznanej dotąd postaci zastępstwa wykonywanego przez zarządcę sukcesyjnego,
- poszczególnych etapów związanych z powołaniem, odwołaniem i rezygnacją zarządcy.

Omówiono także czynności dokonywane przez notariusza w ramach jego nowych kompetencji związanych z zarządem sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej.

Zaprezentowano zarówno sytuację osób stojących przed koniecznością kontynuacji prowadzenia przedsiębiorstwa po zmarłym przedsiębiorcy, który nie ingerował w kwestię sukcesji przedsiębiorstwa za życia, jak i zagadnienie bezpieczeństwa obrotu, które miał gwarantować udział notariusza przy czynnościach związanych z powołaniem, odwołaniem i rezygnacją zarządcy sukcesyjnego.

Książka zainteresuje nie tylko notariuszy, zastępców notarialnych i aplikantów notarialnych, lecz także adwokatów, radców prawnych oraz sędziów.

9 788381 879477 W01P01

ISBN 978-83-8187-947-7

9 788381 879477

ZAMÓWIENIA:
INFOLINIA 801 04 45 45
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL
WWW.PROFINFO.PL